Zhrnutie Metropolitného synodálneho stretnutia Gréckokatolíckej metropolitnej cirkvi *sui iuris* na Slovensku Juskova Voľa, 19. - 20. apríla 2024 „AKO byť *miestnou* synodálnou Cirkvou v misii?“

V dňoch 19. a 20. apríla sa v Gréckokatolíckom mládežníckom centre Bárka v Juskovej Voli uskutočnilo Metropolitné synodálne stretnutie, na ktorom sa zúčastnili všetci hierarchovia Gréckokatolíckej metropolitnej cirkvi *sui iuris* na Slovensku spolu s kňazmi, rehoľníkmi a laikmi. Spoločne sa zamýšľali nad *Súhrnnou správou* z prvého zasadania 16. riadneho zhromaždenia Synody biskupov v Ríme, ktoré sa uskutočnilo v októbri 2023.

Toto Zhrnutie obsahuje zápis konzultácií z piatich pracovných skupín:

1. Tradícia východných cirkví v prostredí latinskej Cirkvi ako misia (6. kapitola *Súhrnnej správy*);
2. Identita a duchovnosť kňazských manželiek ako súčasť témy Ženy v živote a misii Cirkvi (9. kapitola);
3. Celibát v prostredí východnej katolíckej cirkvi ako súčasť témy Diakoni a kňazi v synodálnej Cirkvi (11. kapitola);
4. Mladí v živote synodálnej Cirkvi ako cesta k načúvajúcej a sprevádzajúcej Cirkvi (16. kapitola);
5. Farnosť žijúca synodálne – rodiny, zasvätený život, laické združenia a hnutia ako charizmatické znamenie (10. kapitola);

1. Tradícia východných cirkví v prostredí latinskej Cirkvi ako misia

A) Liturgia / Krása liturgie / Chuť Eucharistie / *Lex orandi, Lex credendi*

V čom bola zhoda

a) Je to v prvom rade liturgia, ktorá je hlboko zakorenená v našich veriacich. Špecifikum našej Gréckokatolíckej cirkvi je v peknom a dôstojnom slúžení božskej liturgie. Jej chuť a krása ostáva v srdci človeka. Práve v liturgii spočíva jeden dôležitý rozmer misie našej Cirkvi.

b) Návrat k východnej tradícii, pokiaľ ide o prijímanie detí, sa napriek mnohým obavám (aj zo strany kňazov) ukázal ako pastoračne veľmi užitočný. Podľa vyjadrenia kňazov práve táto chuť Eucharistie udržuje deti v našej Cirkvi. Táto chuť Eucharistie (ako hovoria aj cirkevní otcovia), prijímanej pod obidvoma spôsobmi, prijímanej od detstva, ostáva v človekovi tak zakorenená, že môže udržať ľudí v našich cerkvách od detstva. Skúsenosť tiež dokazuje, že ľudia sa vracajú, napr. aj po 50 rokoch, lebo to, čo má človek zakorenené v srdci, v génoch, to v človeku ostáva a ťahá ho späť.

c) Slávenie Paschy (paschálneho tajomstva) – oslavy vzkrieseného Krista v našom obrade (obzvlášť voskresnej utierne a kánona sv. Jána Damascenského, teologická a duchovná hĺbka textov) nás utvrdzuje v tom, že sila a bohatstvo našej liturgie je výdatnou potravou pre človeka a dušu človeka.

d) *Lex orandi lex credendi.*(Zákon modlitby je zákonom viery. Cirkev verí tak, ako sa modlí.) Liturgická modlitba, ktorú slávime, musí byť dobre pripravená. Samotná modlitba je obrovským pokrmom pre dušu, ako to dosvedčuje aj skúsenosť východného mníšstva. Keď je ten istý poriadok, dáva to ľuďom stabilitu. Online forma účasti uľahčuje účasť tým veriacim, ktorí nemôžu byť na liturgii prítomní fyzicky. Mníška kultúra tiež pomáha v tom, aby sme odolávali sekularizácii.

Otázky na ďalšiu reflexiu

Ad Liturgia

e) **Otváranie bohatstva liturgie kľúčmi**. Bohatstvo východnej liturgie sa nevyčerpáva len v slávení Eucharistie; ale aj v tom, čo je pred ňou a po nej (utiereň, hodinky, večiereň). V katedrále v Košiciach už boli zavedené každodenné utierne a večierne. Ježiš hovorí farizejom: *To ste mali robiť a tamto nezanedbávať* (porov. *Mt* 23, 23). Bohatstvo je veľmi veľké, ale treba zvoliť správny kľúč, aby sme to bohatstvo mohli otvoriť. Naša liturgia má veľkú silu, ale treba ju objaviť, treba ju otvoriť kľúčmi. Skúsenosť ukázala, že cez prenosy našich liturgií (napr. biskupská vysviacka, pohreb v Starej Ľubovni) sme otvorili aj ľuďom, ktorým je náš obrad cudzí, dvere viery (návratu do Cirkvi) a obrátili sa.

f) Ako využiť špecifiká našej východnej cirkvi v Podkarpatskom regióne?

g) Urobiť zdravú reformu liturgie (napr. Ukrajinská gréckokatolícka cirkev vytvára farský typikon).

h) Vo vzťahu k Rímskokatolíckej cirkvi by bolo potrebné scitlivovanie, aby na prvé sväté prijímanie nebrali deti, ktoré sú gréckokatolícke. Gréckokatolícka cirkev citlivo vníma rozhodnutie diecéznej synody jeden rímskokatolíckej diecézy, že v ich obrade môžu byť pripustené k prvému sv. prijímaniu aj gréckokatolíci. Pastoračná skúsenosť ukazuje, že ak gréckokatolícke deti idú na prvé sv. prijímanie v latinskej Cirkvi, potom tam prijímajú aj ďalšie sviatosti.

Návrhy

Ad: Liturgia / *Lex orandi, lex credendi*

i) Úpadok záujmu o liturgiu hodín (utiereň, večiereň) nás vedie k tomu, že je potrebné urobiť katedrálny spôsob modlenia (slávenia), ktorý by bol schopný vo väčšej miere zachytiť ľudí. Ľudia hľadajú a my ako Cirkev im musíme dať možnosť modliť sa to, čo je naše (naše texty obsahujú teologickú hĺbku), lebo to je potravou. Hovorí sa, že človeku najviac chutí voda z toho kraja, kde sa narodil. Ak to parafrázujeme: To, čo nám dáva naša Cirkev, je pre nás najlepšie.

Ad Liturgia / Preklady liturgických textov / Nápevy prostopinija / Problém *ad intra*

j) Kňazi i veriaci v ostatnom období citlivo vnímajú nejednotnosť prekladov liturgických textov a variácií nápevov, čo vyvoláva až negatívne pocity a je kontraproduktívne (neexistuje ani slovenský *Irmologion*).

k) (Božská) Liturgia, ako hovorí Druhý vatikánsky koncil, je prameňom a vrcholom života cirkvi. Vnímame potrebu scitlivovania rímskokatolíkov v tom, že liturgia má rozmer tajomstva a eschatologický rozmer, je vstupom večnosti do časnosti, a preto výčitka, že gréckokatolícke bohoslužby trvajú dlho, je neopodstatnená. Potrebujeme tiež oceniť aj katechetický rozmer našej liturgie a jej teologickú hĺbku (potreba katechizmov pre mládež a dospelých).

(**Poznámka.** Zmysel pre tajomstvo v liturgii sa u niektorých veriacich v latinskej Cirkvi prejavuje napr. v „kontroverznom“ zvýšení záujmu o používanie rímskej liturgie spred reformy v roku 1970.)

l) **Charita.** Tým, že Východ sa koncentruje na liturgiu a jej slávenie, zdá sa, že nám chýba rozmer charity. Nakoľko často ide o finančne nákladné a náročné iniciatívy v oblasti charity, potreba spojiť sily celej metropolie a vytvárať spoločné aktivity (príkladom, keď to nefunguje, je redukcia hospicu SNPM v Prešove); treba využiť skôr spoluprácu, synergetický efekt eparchií než vzájomnú konkurenciu.

B) Spiritualita / Skúsenosť jednoty v rozmanitosti

V čom bola zhoda

a) Región východného Slovenska je prostredím, kde spolu žijú katolíci západného a východného obradu. Aj keď na tomto území máme pôvodné gréckokatolícke farnosti, podľa počtu veriacich tu dominuje Rímskokatolícka cirkev (či už v menšej, alebo väčšej viere). V tomto prostredí vnímame našu Gréckokatolícku cirkev ako dar. Osobitne sa jedinečnosť našej cirkvi ukazuje v diaspóre, kde krása liturgických slávení priťahuje aj rímskokatolíkov; niektorí z nich sa aj pravidelne zúčastňujú na našich bohoslužbách (skúsenosť v Bratislavskej eparchii).

b) V nadväznosti na *Súhrnnú správu*, súhlasíme s tým, že naša skúsenosť jednoty v rozmanitosti (tam kde je viac obradov), môže byť cenným prínosom pre chápanie a praktizovanie synodality.

Otázky na ďalšiu reflexiu

Ad Spiritualita:

c) Vnímame potrebu začať proces vteľovania východnej spirituality do nášho života, potrebu teológie spirituality a východných otcov. Základom našej spirituality sa má stať východná spiritualita, najprv v celosti a potom aj konkrétne: ako cirkevní otcovia chápali dokonalosť, očisťovanie duše, zbožštenie. Možno to uskutočňovať cez katechizáciu (školskú, farskú), tiež v rámci vysokoškolského štúdia bohoslovcov.

d) Aj ženatý kňaz je povolaný prežívať mníšsku spiritualitu (okrem kňazskej a manželskej).

e) Vnímame ako dôležité, aby farnosti boli ostrovmi duchovnosti. Tým, že naše farnosti sú malé, alebo stredné – aj v tom spočíva misia našej cirkvi.

f) V minulosti boli centrami duchovného života predovšetkým monastiere (vo svojom areáli mali domy pre pútnikov, napr. benediktíni). Takéto domy pre pútnikov majú napr. aj dnes pravoslávne kláštory (na Ukrajine).

g) Pastoračná skúsenosť ukazuje, že v masovej Cirkvi sa vytráca svedectvo, otvorenosť, ľudský rozmer, atď. a že budúcnosť Cirkvi je v malých spoločenstvách vo farnosti. Takéto malé spoločenstvá sú napr. aktívne v nových cirkevných hnutiach (ako napr. Modlitby otcov, Modlitby matiek, Neokatechumenátna cesta, Fokolare, atď.). Malé spoločenstvá veľmi napomáhajú aktívnu účasť a zapojenie sa do liturgie, ktoré si želal Druhý vatikánsky koncil.

Ad Pastorácia mládeže

h) Mladí ľudia hľadajú pravdu, svoju cestu v živote, zmysel života, aj svoju spiritualitu. Dnes, aj vďaka sociálnym sieťam sú možnosti veľmi veľké (letné tábory, stretká, obnovy, animátorské školy, veľké spoločné akcie a modlitby – chvály). Mladí potrebujú sprevádzanie, ale aj usmernenie; napr. usmernenie od hierarchickej cirkvi, od Rady hierarchov: napr. Ideme na Godzone: Je to dobré?

i) Napomáhať a rešpektovať povolanie k zasvätenému životu. Vzhľadom na celkový pokles povolaní k zasvätenému životu vnímame tiež potrebu zlepšenia pastorácie povolaní (k rehoľnému, alebo aj mníšskemu životu podľa východnej tradície). Vyskytli sa tiež prípady, keď kňazi vo svojom pastoračnom pôsobení viac vyzdvihovali povolanie k sviatostnému manželstvu než k zasvätenému životu („aborcia povolaní“).

j) Nevyháňať seniorov z chrámu. Popri pastorácii mládeže je dôležitá aj pastorácia seniorov, resp. rozvíjanie medzigeneračných vzťahov (Možnosť vhodne pastoračne využiť „Svetový deň starých rodičov a seniorov“). V minulosti v našich chrámoch platilo nepísané pravidlo o tom, kde majú miesto rôzne vekové skupiny (deti, mládež, slobodní, ženy, muži).

k) Utrpenie rodín. V dnešnom sekularizovanom svete je čoraz ťažšie odovzdávať deťom vieru. Neraz sa to týka aj obradu a tradície, keď deti gréckokatolíkov praktizujú náboženský život v Rímskokatolíckej cirkvi (cez hnutia, stretká, oratória SDB, rímskokatolícke cirkevné školy, etc.) a nenadobudnú vzťah k nášmu obradu, *de facto* ku Gréckokatolíckej cirkvi. Mnohí rodičia zakúšajú bolesť z toho, že ich deti strácajú vieru (a nechcú alebo dokonca prestanú chodiť do cerkvi).

Ad: Jednota v rozmanitosti / Ekumenická oblasť

l) Vidíme potrebu hlbšie sa zamýšľať nad prínosom východnej katolíckej Cirkvi pre jednotu kresťanov.

Ad Vzťahy medzi kňazmi / Dôležitá úloha hierarchie, duchovenstva i laikov v našej Cirkvi

m) My ako menšinová cirkev vnímame potrebu prehĺbiť vzťahy medzi kňazmi a tiež vzťahy s kňazmi v diaspóre. Postava kňaza a biskupa požíva stále v našej cirkvi veľkú autoritu a ľudia čakajú od kňaza, že on bude vodcom farnosti, protagonistom farského života. Stále viac sa však aj laici chcú zapájať do života Cirkvi.

Ad: Inkulturácia / Naša Identita

n) Ak chceme využiť, doceniť a rozvíjať náš východný potenciál v kontexte dvoch kultúr – kultúry Východu a Západu, musíme si vedieť odpovedať na otázky typu: Kto sme? Čo sme? Kam smerujeme? Nemáme mať komplex menejcennosti, ale neochvejne budovať to, čo máme – to je naša cesta; a to, čo robíme, robiť dobre, stabilne a kvalitne, lebo to má veľkú silu.

o) Budovať na svedectve našich mučeníkov a vyznávačov. Gréckokatolícka cirkev na Slovensku prešla v 20. stor. veľkým prenasledovaním: takmer 20 rokov bola úplne zakázaná a likvidovaná (1950-1968), a ďalších 20 rokov síce štátom povolená, ale výrazne obmedzovaná (1969-1989). Utrpenie a svedectvo našich mučeníkov, vyznávačov i svedkov viery je veľkým potenciálom našej cirkvi pre 21. stor., ktoré treba stále doceňovať a rozvíjať (osobitne pre mladú generáciu).

p) Vzhľadom na to, že dôležitým elementom Prešovskej archieparchie je rusínske etnikum, dôležité je aj udržiavať rusínsku (etnickú) identitu a cirkevnú slovančinu pri bohoslužbách; strata identity totiž vedie aj k strate viery.

q) Je potrebné podporovať aj vhodnú literatúru k identite (mníšskej, laickej i kňazskej) od našich vydavateľstiev „Petra“ a „Spolok sv. Cyrila a Metoda“.

Návrhy

Ad Spiritualita

r) Poznávanie východnej spirituality možno uskutočňovať cez katechizáciu (školskú, farskú), tiež v rámci vysokoškolského štúdia bohoslovcov. Na začiatok by bolo potrebné vypracovať všeobecný program spirituality (aby sa mohla vteľovať do života).

Ad Inkulturácia

s) Zaradiť do školskej katechézy cirkevnú slovančinu a potreba udržiavať ju.

Ad Východní otcovia, spiritualita, mníšska spiritualita, národ

t) Východní otcovia duchovného života mali jasný cieľ: milosťou Božou a vlastným úsilím znovuzískať *podobu Božiu*, ktorú pádom Adama človek stratil. Získať podobu Božiu znamená vrátiť sa do pôvodného stavu *spoluúčasti* (*sopričástija)* s Bohom. Druhá božská Osoba Ježíš Kristus – dokonalý Adam, ktorý nám zjavil lásku Otca, je vzor pre tých, ktorí milujú Boha a túžia byť ako On. Skrze telesnosť Krista zvíťazil Boh nad našou telesnosťou, čím ju oslobodil od zhubnosti hriechu, zákona smrti a dal jej život Ducha, preto odteraz nie sme už v telesnosti, ale v Duchu. V Duchu a v Eucharistii žijeme tu a teraz náš budúci večný život s Trojjediným Bohom, pre ktorý sme boli stvorení a ktorý sa naplní v Božom kráľovstve.

u) Cesta k spáse u otcov Východu je očisťovanie duše a pokánie. Neodmysliteľnou súčasťou tohto procesu je askéza. Ich učenie nás vovádza do hĺbky našej duše a je veľkou pomocou sebapoznania.

v) Dôležitosť východnej spirituality vidíme aj v tom, že v jednote s liturgiou a kánonickým právom tvorí jeden zharmonizovaný mechanizmus našej byzantskej Cirkvi.

w) Na svojej aktuálnosti nestratili ani byzantské liturgické texty. V prvom rade slúžia na oslavu Boha, sú pre nás učiteľom teológie a duchovného života, oslavou spásonosných udalosti Boha, ospevovaním Bohorodičky a uctievaním svätých, spoločníkom kajúcnej duše, zrkadlom nášho svedomia a svetlom na ceste k spáse. V pastorácii sú liturgické texty predmetom homílii, súčasťou formačného programu zasvätených a pre všetkých nedozerná hĺbka k nazeraniu.

x) Východná mníšska spiritualita je základom duchovného života v našej Cirkvi, na nej sa buduje spiritualita: kňazská, manželská, spiritualita matiek, jednotlivých spoločenstiev a iné. V súvislosti so západnou Cirkvou je to oživovanie druhej polovice pľúc na rovnakej úrovni – spirituality, ktoré sa dopĺňajú.

y) V danom historickom momente našej Cirkvi je potrebný proces prehlbovania východnej spirituality a teológie v súvislosti so spiritualitou a jej vteľovanie do života veriacich. Na základe učenia východných otcov robíme duchovné obnovy, homílie, zaraďujeme ich do formačných programov a katechizácie. V tomto smere nám môžu byť užitočné aj súčasne pedagogické metódy ako aj program na uvedenie čitateľa do duchovného života otcov.

2. Identita a duchovnosť kňazských manželiek

V čom bola zhoda

a) V prvom rade je pri každej manželke dôležité usporiadanie v jej srdci: na 1. mieste Boh, 2. manžel a deti, 3. miesto farnosť.

b) Využiť potenciál manželky, kde sa nedostane manžel, tam sa môže dostať jeho manželka, jeho deti (škola, pracovisko manželky).

c) Výnimočnosť kňazských rodín: celé sú zapojené do spoločenstva farnosti.

d) Vnímame, že je veľmi dôležité ukázať autentické prežívanie svojej viery, strhnúť masky, priznať, že som zraniteľná, hriešna, so svojimi slabosťami, vyjsť zo seba.

e) Kňaz s manželkou má vnímať farnosť ako svoju rodinu.

f) Medzi manželkami kňazov musí byť dôvera, diskrétnosť.

g) Ak chcem, aby som ja ako manželka kňaza nezanevrela, aby som sa nestratila, musím v prvom rade pracovať na svojom duchovnom živote a vzťahu s Bohom. Chýba otcovské stretnutie, prijatie a blízkosť biskupa pre manželky kňazov.

Otázky na ďalšiu reflexiu

h) Povzbudzovať a byť prítomné aj pre utiahnutejšie manželky kňazov. Akým spôsobom sa k nim dostať? Vyčleniť osobu, ktorá sa bude tomu venovať.

i) Komu sa majú manželky kňazov zdôveriť s ťažkosťami v manželstve?

j) Vnímame, že je veľmi potrebná systematická duchovná formácia: Kto ich bude viesť? Kto spracuje program duchovných cvičení?

k) Je potrebné zamyslieť nad nejakou formou otcovského rozhovoru so snúbenicou budúceho kňaza.

l) Zamyslieť sa, ako formou pomôcť rodine kňaza, ktorá sa ocitne v krízovej situácii (choroba v rodine, ovdovenie, finančné problémy).

Návrhy

m) Citlivo vnímať sťahovanie, prekladanie kňazov (sociálne, ekonomické podmienky).

n) Venovať osobitnú starostlivosť manželkám kňazov v dôchodkovom veku a vdovám, využiť ich potenciál, nezabudnúť aj na neformálne návštevy, prejaviť o nich záujem.

o) Potreba duchovných obnov pre manželky kňazov.

p) Starostlivosť o kňazské rodiny cez dekana (protopresbytera), určiť spoznávanie v rámci dekanátov (protopresbyterátov).

3. Celibát v prostredí východnej katolíckej Cirkvi

V čom bola zhoda

a) Ak hovoríme o celibáte v celej univerzálnej katolíckej Cirkvi, ktorej pevnou súčasťou sú všetky východné katolícke Cirkvi so svojou osobitou tradíciou, ktorá často pramení až v apoštolských časoch, spolu s latinskou Cirkvou, treba predovšetkým vyvrátiť **dva mýty**, ktoré sprevádzajú túto často diskutovanú tému.

b) **Prvý mýtus**: kňazi východných katolíckych Cirkví sa môžu ženiť a kňazi latinskej Cirkvi sa nemôžu ženiť. Nie je to pravda. Kňazi sa nemôžu ženiť. Rozdiel medzi východnou tradíciou a praxou západnej latinskej cirkvi posledných tisíc rokov je, že mnohé východné Cirkvi svätia ženatých mužov za kňazov a v latinskom obrade svätia za kňazov iba tých, ktorí cítia povolanie k celibátu.

c) **Druhý mýtus**: kňazstvo a celibát je jedno povolanie. Nie je to pravda. Celibát nemôžeme spájať s kňazstvom a opačne, kňazstvo s celibátom. V celej univerzálnej Cirkvi, teda východnej aj západnej žije veľa mužov v dobrovoľnom panictve – celibáte a nie sú kňazi a ani necítia povolanie ku kňazstvu. Žijú tento stav ako eschatologický znak budúceho života. Je to evanjeliová rada, ktorú dáva Ježiš Kristus tým, ktorých tak povoláva, aby mu boli svedkami. U evanjelistu Matúša čítame: *„Keď je to takto medzi mužom a ženou, potom je lepšie neženiť sa.“ On im povedal: „Nie všetci pochopia toto slovo, iba tí, ktorým je to dané. Lebo sú ľudia neschopní manželstva, pretože sa takí narodili zo života matky, iných takými urobili ľudia a iní sa takými urobili sami pre nebeské kráľovstvo. Kto to môže pochopiť, nech pochopí.“* (*Mt* 19, 10-12).

d) A Matúš ďalej píše, keď za Ježišom prišli saduceji, aby ho pokúšali, akú im dal Ježiš odpoveď: *Pri vzkriesení sa ľudia neženia, ani nevydávajú, ale sú ako anjeli v nebi* (*Mt* 22, 30).

e) Celibát je osobitné povolanie, ktorý je eschatologickým znakom budúceho života a má zmysel iba vtedy, keď sa prijíma ako znak pre nebeské kráľovstvo. Ak to niekto robí z iných pohnútok, môže to byť znak sebectva, alebo inej telesnej či duševnej nedostatočnosti.

f) Ak teda hovoríme o celibáte v prostredí východných katolíckych Cirkví, konkrétne našej miestnej slovenskej gréckokatolíckej Cirkvi, celibát nie je niečo zvláštne, čosi navyše, čo treba obdivovať, alebo dávať do popredia. Je to vlastne to, čo má v celej Cirkvi svoje pevné miesto, ktorej sme súčasťou. Boh niektorých mužov povoláva žiť tieto evanjeliové rady uprostred tohto sveta ako znak. A ak tento znak – celibát má u konkrétneho jedinca aj spojenie s kňazským povolaním, je to to, čo východná Cirkev rešpektuje a vo vlastných radoch osobitne víta. Blahej pamäti prešovský biskup Ján Hirka pri jednom príhovore bohoslovcom povedal: „Ak by v našej cirkvi chýbali povolania zasväteného a celibátneho života, boli by sme jalovým spoločenstvom.“

g) Podstatné je, aby si každý, kto je takto povolaný, uvedomil, že to nie jeho voľba, ale že to je dar a milosť a že každé povolanie, do ktorého nás povoláva Pán, je cesta našej spásy. *„Keď odtiaľ Ježiš odišiel, videl na mýtnici sedieť človeka menom Matúša a povedal mu: „Poď za mnou!“ On vstal a išiel za ním.* (*Mt* 9,9).

4. Mladí v živote synodálnej Cirkvi

V čom bola zhoda

a) Najdôležitejší bod je **budovať živý vzťah s Pánom**, nakoľko ľudia dnes radšej potrebujú živé svedectvo – byť evanjeliom a svedkami, byť Ježišom, aby to ostatní na nás videli – **mladí túžia po autenticite.**

b) Potreba formácie učiteľov, katechétov a ľudí, ktorí sa venujú mladým a spájať cirkevné školy – spoločne strávený deň.

Návrhy

c) Potrebujeme vypracovať **dostupné materiály, príručky a metodiky** (témy LGBTI, čistota, sexualita, kontroverzné témy), aby mladí vedeli adekvátne odpovedať a reagovať aj iným mladým, ktorí riešia tieto otázky (Gréckokatolícky katechizmus; Výchovný program, ktorý pripraví mladých na život v rodine, na rozlišovanie povolania).

d) Silne zaznievala potreba **vytvárania priestoru,** kde by mladí trávili spoločný čas: 1) potrebná evanjelizácia (výlety, futbal, atď.); 2) sme vďační GMC, ale vnímame potrebu vytvárania viacerých takýchto miest, kde by sa mladí mohli stretávať; 3) veľmi dôležitým krokom, kde si myslíme, že by bolo možné riskovať investíciu je vznik stredoškolských internátov („viac ako bývanie"). 4) začnime na cirkevných školách: vytvárajme mimoškolské aktivity.

e) Duchovné obnovy pre formátorov, učiteľov (animátorov), aby to, čo majú, mohli dávať ďalej; vnímame potrebu dbať na formáciu učiteľov aj pri **výberovom** konaní; môžeme dať len to, čo máme; Cirkev nás pozýva byť autentickým svedkami: organizovať Dni spoločenstva pre žiakov rôznych našich cirkevných škôl; dovoliť snívať sny mladých.

f) **Budovať metropolitné spoločenstvo.** Spojme sa, sieťujme sa, vedzme o sebe: prešovská archieparchia, košická eparchia, bratislavská eparchia, a spolupracujme, dajme ľudský potenciál aj tam, kde nie je, požičiavajme si animátorov; vytvoriť **metropolitný animátorský tím,** ktorý by vytváral vízie, organizujme metropolitné podujatia.

g) **Učeníctvo:** tvoriť učeníkov, každý je originál.

h) Starostlivosť a vďačnosť slúžiacim v Cirkvi, ktorí to robia zadarmo.

i) Celá synoda je o **počúvaní** a hovorí sa, že Cirkev musí viac počúvať. V našej Cirkvi však máme skúsenosti a svedectvá, že mnohí mladí nájdu vieru a živého Ježiša na táboroch, kde sú vypočutí a preto vnímame, že je potrebné propagovať všetky takéto podujatia aj na školách, plagátových plochách, nie iba v cerkvi. Týmto spôsobom otvoríme cestu aj neveriacim a dáme im možnosť byť vypočutí a prijatí. Najprv si však musíme uvedomiť, že načúvanie si vyžaduje bezpodmienečné prijatie.

j) Máme sa venovať aj tým, ktorí nie sú v Cirkvi: venovať sa evanjelizácii, ale zároveň nezabúdajme na re-evanjelizáciu.

k) S tým súvisí aj túžba organizovať pravidelné víkendové stretnutia pre mladých, kde by prebiehala ich formácia (podobne ako animátorské školy) a kde by zažívali živé spoločenstvo mladých. Všetci mladí túžia po spoločenstve, túžia niekam patriť. Potrebujeme formáciu, ktorá bude mať v strede Krista.

l) Sme veľmi vďační za animátorské školy, keďže práve zapálení mladí roznášajú živého Krista medzi mladých. Vnímame však aj sklamanie, že mnohí mladí po skončení animátorskej školy sa nezapájajú do služby vo farnosti a na cirkevnej škole.

m) Chceme skrze ľudskosť prinášať lásku k známym a neznámym vodám. Vnímame, že ľudskosť bola v Ježišovi viditeľná. My máme byť ako Ježiš, my máme byť Ježiš. Práve skrze ľudskosť máme pristupovať k mladým. Ježiš je vzorom služby. Potrebujeme dávať mladým svoj čas. Ukazujme mladým Krista v jednoduchosti: prostredníctvom výletu, turistiky, futbalu hier. Kráčajme s mladými.

n) V tropári Paschy sa spieva: „tým, čo sú v hroboch, [Kristus] život daroval". Vnímame, že sú mladí, ktorí sú v hroboch, sú mladí, ktorí majú Život a sú mladí, ktorí sú medzi nimi (vlažní). Títo mladí túžia po živote, ale nevedia, kde ho nájsť.

o) Vnímame, že mladí potrebujú byť sprevádzaní, chcú byť chcení a túžia byť vypočutí. Túžia po tom, aby sme sa o nich zaujímali, no mnohí to sami nepovedia. Potrebujú, aby sme sa ich my pýtali a naozaj počúvali tak, aby v tej chvíli bol konkrétny mladý pre nás celý svet. Počúvajme s tichým a pokorným srdcom, nechajme dopovedať mladých všetko, aj keď to nie je úplne v poriadku.

p) Upierajme zrak na mladých, počítajme s nimi, buďme s nimi. A berme ich vážne. Dovoľme im snívať a realizovať sny v Cirkvi, my ich v tom usmerňujme a pomáhajme im. Rozvíjajme dary mladých a dajme im našu dôveru. Na našich mladých vidíme, že chcú ísť do hĺbky, chcú byť autentickí. Naši mladí sú úžasní.

q) Potrebujeme ísť aj do sociálnych sietí: je to priestor, kde môžeme mladých zasiahnuť; aj tam môže prísť Život do ich života.

r) Buďme moderní, ale nezabúdajme na tradíciu Cirkvi, ktorá mladých fascinuje a vysvetľujme im symboliku. Nepotrebujeme nové modely, ale potrebujeme meditovať Ježišov princíp – byť otvorení, byť svedkami a byť mystikmi; ísť do hĺbky, do osobnej modlitby a majme radosť zo života s Kristom. Pripravujme služobníkov pre Krista.

5. Farnosť žijúca synodálne

V čom bola zhoda

a) Kňazi sú povolaní a túžia spoločne kráčať s veriacimi na ceste za Kristom. Aj oni, ako aj veriaci laici sa učia dialógu, blízkosti a spolupráci. Pre kňaza je dôležité, aby mal v ľuďoch okolo seba oporu, aby pastorácia nebola iba o ňom a na ňom, ale aby v nej mali miesto aj laici, ich túžby a plány.

b) Veľkým krokom vpred pre miestnu cirkev je to, že aj pod vplyvom aktuálnej Synody o synodalite sa postupne búrajú múry rozdelenia: už to nie sú len vzťahy *ja* a *on* resp. *my* a *oni,* ale prevláda spoločné *my*. Viaceré vonkajšie aktivity a pastorálne smerovania začali prirodzene prerastať do spolupráce rôznych hnutí, blízkych protopresbyterátov (dekanátov), eparchiálnych rád, reholí atď.

c) Ľudia potrebujú, najmä po dlhom covidovom odstupe, zažiť znova blízkosť druhého človeka. Osobitne je k tomu povolaný kňaz, ktorý je otcom a pastierom jemu zvereného spoločenstva farnosti. Je dôležité, aby nie len veriaci laici prichádzali ku kňazom, ale aj pastieri vychádzali k nim. Pritom je potrebná rozvaha a miernosť, aby nikto nemal pocit tlaku, že kňaz niekomu „dýcha na krk".

d) Každý veriaci dostal od Boha osobitné dary, talenty i charizmy, ktoré je potrebné využívať v službe cirkevnému spoločenstvu.

e) Synodálne konzultácie vyniesli na popredné miesto potrebu oživenia katechézy vo farnosti (chráme) i mimo sakrálneho priestoru.

f) Vo farnostiach majú miesto aj mimo-liturgické aktivity, neformálne stretnutia, po-liturgické agapé.

g) Rodiny musia byť základom pastorácie, sú základnou jednotkou, ktorá už v sebe spája široké spektrum: deti, mládež, študenti, pracujúci. Aj rodiny sa majú stretávať, zdieľať sa, vzájomne niesť bremená i povzbudzovať sa radosťou.

h) Postaviť nedeľné slávenie Eucharistie do centra života, ako udalosť, ktorá stmelí farnosť ako spoločenstvo spoločenstiev.

i) Nestačí to iba vyhlásiť, ale formovať mentalitu spoločenstva každodenne.

Otázky na ďalšiu reflexiu

j) Jedným z ovocí synodálnych konzultácii bola aj revitalizácia Farskej pastoračnej rady. Ako vyzerajú pastoračné rady v našich farnostiach? Existujú? Sú v synodálnom duchu?

k) Sme vďační aj za drobnosti? Za pár aktívnych rodín, zopár detí na stretkách, aj za tých, čo iba postávajú pri chráme, na svojej vlastnej ceste ku Kristovi?

Návrhy

l) Sfunkčniť pastoračné rady na eparchiálnej úrovni.

m) Zriadiť a oživiť farské rady, ak to veľkosť a život farnosti vyžaduje a umožňuje.

n) Výsledkom synody má byť pozvanie ľudí k prebraniu spoluzodpovednosti za život farnosti.

o) Objaviť a využiť dary všetkých pokrstených v rámci farnosti. Z výchovy a zrelosti kresťana vyplýva aj jeho misijné nadšenie do vnútra i von (*ad intra* a *ad extra*). Z učeníka na apoštola.

p) Podporovať hnutia a malé spoločenstvá, najmä tie, ktoré vznikli v prostredí našej miestnej cirkvi a majú cirkevný súhlas od vlastných hierarchov.

V Prešove, 15. mája, na Sviatok nášho prepodobného otca Pachómia Veľkého